

JURNAL.

PENTRU RESPÎNDIREA SCIINTELOR NATURALE ÎN ROMANIA

Redigeat

de

Professor Dr. Iuliu Barasch și D. Ananescu.

Coprire: Omul și pământul — Călătorie în Italia. — Ceva despre papagali. —

OMUL SI PAMANTUL.

Articolul VII.

Oare genul uman a îmbătrănit?

Sunt unii oameni, cărora le place totu' d'una mai mari și mai forți, și mai cu sémă pretindú timpurile trecute și acestia pretinde că genul u- | mai mări și mai forți, și mai cu sémă pretindú
man s'a îmbătrănitú, că altă dată oamenii era | că civilisațiunea este cauza degradării fisece a
ómenilor; că numai popóarele selbatice suntú forte

și robuste, pe cându cele civilisate sunt d'otalie mică și d'o constituțiune debile și decrepidă.

Să examinăm această cuestiune importantă.

Până cându sciința Geologiei, această admirabilă sciință care ne descopere tot trecutul pământului până la nenumerați seculi; până cându dicu, această sciință nu era cunoscută, toate oșele Mastodontilor (elefanților antedelvianii) și alle celor-alte animale antedelviane gigantice, s'a luat drept oșe de oameni uriași care au trăit înaintea multor secolii (în timpul jidovilor, cum dice omul poporului); negreșit că aceste oșe de uriași erau multu mai mari de câtu acele alle oamenilor d'acum. Dar sciința arată că nici o dată n'au trăit asemenea uriași pe pământ și precum am dis, aceste oșe aparține la animale care sunt și acum multu mai mari de cât omul.

Unu altu argumentu pentru forța omului în starea barbară și selvatică este cea următoare: Voiagorii pretind că la selvatici, rănille cele mai grave care ar omori pe unu om civilizat, se vindică acolo foarte lesne și fără ajutorul artei medicale. Dar în contra acestui argumentu, avem cele ormătore. Sunt nise maladii care sunt mai periculoase la selvatici de câtu la civilizați. Așa este cunoscut că vărsatul (variola sau bubat) e foarte periculos la selvatici, și este mai periculosu la Arapi (negri) de câtu la Europeni. Nainte de ce ani, unu capitan englezu, a lăsat pe unele insule din Marea Indiei locuite de Arapi, unu matrosu bolnavu de vărsat. De și îi a recomandat multu pe acestu bolnavu, cu toate acestea, îndată după plecarea corăbiei, Arapii au despoit matrosu de toate vestmintele sale și l'a lăsat pe câmpu în pelea golă. Dar eaca că aceste vestminte au umplut totă insula de vărsat și a omorit acolo cincii mi de oameni, pe cându matrosu englezu a scăpatu de maldiea lui. (Veđi rapportul sciințificu alu voiajului maritim făcut de corabia Novara). Alți voiagorii istorisesc că au găsit pe insule isolate selvatiche, oamenii pătimindu de rheumatism și de artrite, de și acești oameni n'a mersu la balu ca să se recască și se capete rheumatismu, nici n'a mncat multu beefstach și n'au beut multe vinuri spirituose ca unu lordu englez, ca să capete artrite.

Din contra, există argumente foarte putinte care

probă că forța materială a corpului există în gradul cell mai mare tocmai la poporale civilisate.

Eacă unele dintr'aceste argumente.

Atleții, adevă oameni d'o forță extraordinarie, s'a arătat în timpurile antice numai la romani și eleni (poporele antice cele mai civilisate) dar; în timpurile moderne, acești atleți (acrobați) care se arăta pe scene pentru bani, sunt mai toți Americani, Englesi, Francesi și Germani; cellu mai vestit atlețu modernu (Murphy) care avea o taliă așa de înaltă, în câtu omul cell mai naltu, abia îi a ajunsu pene la umerii sei, acest omu era unu american din rasa engleză.

D-nu Porrou *Regnier* și *Ransonetu*, au făcut dinadinsu pe insulele Oceniei multe experiminte dinamometrice (adevă c'unu instrumentu numit Dynamometru, care măsură forța relative a oamenilor) și s'au încredințat că unu francesu d'o forță medie, are cu atreia parte (sau 30 procente) mai multe forțe de câtu omul cellu mai forte dintre indiani.

Chiar în Europa, armatele cele mai puternice, le posedă tocmai poporele cele mai civilisate (francesii, englesi și germanii).

Arhitectul Robert Stefanson dice, că săpătorii englesi au lopeți de dou ori mai mari de câtu săpătorii altor națiuni din continentul Europei; ei lucră într'o zi de dou ori de câtu alți lucrători și primescu pentru acesta o plată îndoită pe zi.

Celebrul statistic *Quetelet*, a făcut experiminte dinamometrice cu studenți de diferite națiuni și a veđut că în privința acesta, cei d'intii erau englesi, pe urmă veneau francesi, pe urmă belgieni, pe urmă germani, și cei dupe urmă erau ruși.

În privința comparațiunei mărimii corporale între oamenii d'acum și cei din secolii medii, care erau negreșit mai pucini civilizați de cât ai nostri, a făcut englesul *Hamilton Stefanson* următorele experimente. Ellu a încercat într'o mare colecțiune d'arme din timpurile medii, vestmintele și armele d'atunci la doi englesi d'o taliie medii, și a veđut că toate aceste vestminte și arme care erau bune în secolii medii pentru oamenii d'atunci, sunt scurte și mici pentru cei d'acum. Este asemenea cunoscutu că o sabie turcescă este prea mică pentru mâna unui englez; să-

biile desgropate din pământu s'a arătatū fôrte mici pentru ômenii d'acum.

În secolul trecut s'a vorbit mutū d'unŭ popor selbaticū d'uriasi numiți Patogoni care trăiescū în sudul Americei; acum se scie că talia Patagonilor nu ajunge la înălțime de 6 picioare, pe cândū în Europa suntū mulți care au 6 picioare și chiar mai multū.

Dar civilizațiunea prelungesce și vieța omului; fiindū că se scie că terminul mediū all vârstei nôtre, este acum cu 25 procente (cu $\frac{1}{4}$ parte) mai mare de câtū era în seculii mediū. Asia și în orașul Geneva în Elveția, terminul mediū al vieței este acum de 40 de ani, dar în secula trecut era acolo numai de 21 de ani. În Francia cresce termenul mediū al vrăstei pe fie care secolū, cu doue luni. În secolul al 14-le murea în Paris pe anū unū omū între 16 oameni ce trăia atunci; acum móre pe fie care an numai unul între 32; dar în Anglia móre numai unu între 60, în secolul trecut murea acolo unu între 40-35, dar în Russia móre și acum unu între 27 pe fie-care anū.

Deja Huffeland a observat: că este cerut oareși care gradū de cultură ca sâ putem pastra forțele nôstre fizice, și să ne putem prelungi viața nôtră.

S'a vorbitū de nisce talente deosebite care le posedă popórele sălbatice în care elle desvoltă o forție musculare estraordinare; așa se scie că unele popóre sălbatice au unū talentū deosebit de a înnota, alți d'a sălta, d'a umbla calare etc; încă nici unul din aceste talente naturale, nu pôte egala cu acestū talentū cândū este format prin sciința la omul civilizat; nici o dată, unū călărețū natural nu va ajunge la perfecțiunea unū „jockey“ englesū.

Așa dar este învederatū că genul umanū nu s'a slăbitū în forța sa corporale prin civilizațiune și nu s'a micșorat în talia sa; cu tôte acestea, nu e de negatū că eriditatea are o mare influințe asupra desvoltărei sau degradărei formațiunei corpului nostru. Am arătatū sus într'unū articolū deosebitū, (veđi Natura No. 5) ce immense influența are creditatea asupra nôtră; acum

însă voiū să adaugū numai și să đicū că s'a probatū de multū ca o lege constantă că corpul se slăbesce și talia lui să micșurēdă cândū cerculū în care se facū căsătoriile, este pre marginitū. Sunt s. e. familii care au obiceiū a se căsători numai într'insele; în acēste familie, desvoltarea și frumuseța corpului se degradă ne conținut. Din contra „Cruciamentul“ (croissement) familiilor, nēmurilor, și ai raselor umane, adecă maritișul între diferite familii, popóre și rase, este isvorul îmbunătățirei esistenței nôstre fizice. Vrea cineva unū esemplu frappantū pentru acēsta? Eacă-le!

D. Lallemande (care a scrisū unū opū celebru despre cruciamentul raselor) face o comparațiune între aristocrația englesă și cea spaniolă în privința formelor fizice. Cea d'intiū aristocrație (englese) este compusă de ômeni înalți și frumoși; cea d'al duoilea arată din contra oameni d'o statură mică și debile, de ce Spaniolii în timpul lui Ferdinand d'Arragonia era d'o statură mare și superbe? Respunsul este că aristocrația Spaniolă este esclusive, ne permitândū la nici unu dinmembrii sei să iea o față de mojićū, pe cândū aristocrația englese se recvutēde neîncetatū cu sîngele prósperitū alū cetățenilor ne nobili (gentry) prin căsătoriile între diverse clase ale societăței.

Despre acēstă mare cestiune, adecă a cruciamentului raselor, de unde depinde multū viitorul neamului nostru, vom vorbi dinadinsū altă dată; acum ne vom resuma și a đice că rezultatul cercetărei care ne ocupă acum este, că, genul umanū nu s'a îmbătrănit penă acum pe pământū; că în cursul secolilor, oamenii nu s'a făcut din Uriași, pigmei și că lupta „Titanilor“ cu cerū sau alte fapte estraordinare citate în Homer și Aristotel de oamenii primitivi, suntū nisce licenții poetice a acestor genii, vorbindū de nisce fapte care s'a urmat într'unū trecut fôrte depărtat, aparândū abiea la orizontul epocii istorice a genului umanū, și este sciūtū că de multe ori lucrurile s'arată de departe mari și estraordinari, și de aproape perde din dimensiunile lor gigantice, și devinū lucruri ordinare și neînsemnătore. B.

CALATORIE IN ITALIA.

Roma I.

Roma este aşezată la 6 leghie departe de mare în mijlocul unei câmpii ondulate, întinzându-se la poalele munţilor Sub Apenini ai Sabinei. Constituţia fizică a solului Romei presintă trei serii de formaţiuni deosebite: 1 de apă dulce şi fluviatilă, 2 sedimente marine, şi 3 tuf de origine volcanică.

Aspectul Romei. Ajungându la Roma călătorul entusiastă încercă multe nemulţumiri, ellu nu pôte recunoasce astă cetate-regină, alle cărei minuni le laudă lumea atit de mult. Aspectul ei e trist, uliţile strănte, prea rară alliniatē şi ne curăţite, casele rău ţinute, palaturile ne îngrijite; tôte monumentele până la celle mai celebre, se par a fi mult mai inferiōre renumelui de care se bncură. Astă cetate o dată regina lumēi, ca să fie înţellēsă cere unū spirit nu numai pregătit prin studie, dar mai înainte de tôte dispusū la contemplaţiunea lucrurilor artei şi a trecutului.

Afară d'un prea mic numer de monumente, ruinele salle sunt atât de sterse încât trebuie sciinţa archeologică ca să le reconstrue, dar ceea ce este mai vrednic de însemnat, e că Roma cu tôte ruinele şi cu suvenirele ei istorice, are o atracţie ne-esplicabilă asupra călătorului, astfel că, cu cât şēde cineva cu atât i place să şēdă mai mult; se citēdă multe personaje illustre care venisseră să pētrēcă câte-va zile, şi aū petrecut tōtă viaţa lor.

Roma conţine de ce coline naturale, şi mai multe artificiale; pintre celle d'intiū, 7 mai eu sēmă, avēnd o celebritate istorică, i aū dat numele de cetatea cu 7 munţi: acestia sunt: Capitolin, Palatin, Quirinal, Coelius, Aventin, Viminal şi Erquilin. Pincius, Vatican şi Janicul aū fost adăogiţi mai târziū.

Se socotesc în Roma până la 148 pietē, vom însemna pe celle mai însemnate, piaţa Barberini în locul cercului Flora, în mijloc este fontâna Tritonului, formată de patru Delfini supportând o conchie unde se află unū triton ţinēnd în gură o conchilie prin care asvârle apă.

Piaţa Bocca de la Verita, numită astfel de la o mască de marmoră cu gura deschisă pussă

sub porticul bisericei S ta Maria în Cosmedin. Dupe o legendă, aceia care introduceau braciul într'acéstă deschidere şi nu spunēau adevărul nu mai putea să'lū scōtă. În piaţa acéstă se află templul Vestalei întregū în interiorul căruia se află inscripţia: Felix es Sacra Virgo, Maria, quia ex te ortus est sol justitiæ. Christus Deus noster.

Piaţa Capitolului. (Piazza del Campidoglio) în mijlocul căria se afla statua cavalerescă a lui Marcu-Aurelie. — Piaţa Colona în mijlocul cărei se afla colona ridicată de Senat şi de populus Roman, lui Marcu-Aurelie. Astă colonă este întocmai ca colona lui Trajan.

Piaţa Spaniei, după numele palatului care ţine de curtea Spaniei. Ea este însemnată pentru frumoşa perspectivă din lungul unei scări conducăud la terassa bisericei Sf. Trinita di Monti. Aici este întâlnirea generală a streinilor.

Piaţa Farnese, înaintea palatului d'acellū nume; e decorată cu douē mari bazine de granit găssite în thermele lui Caracala. Piaţa Minerva decorată c'un obelisc supportatū d'un elefant.

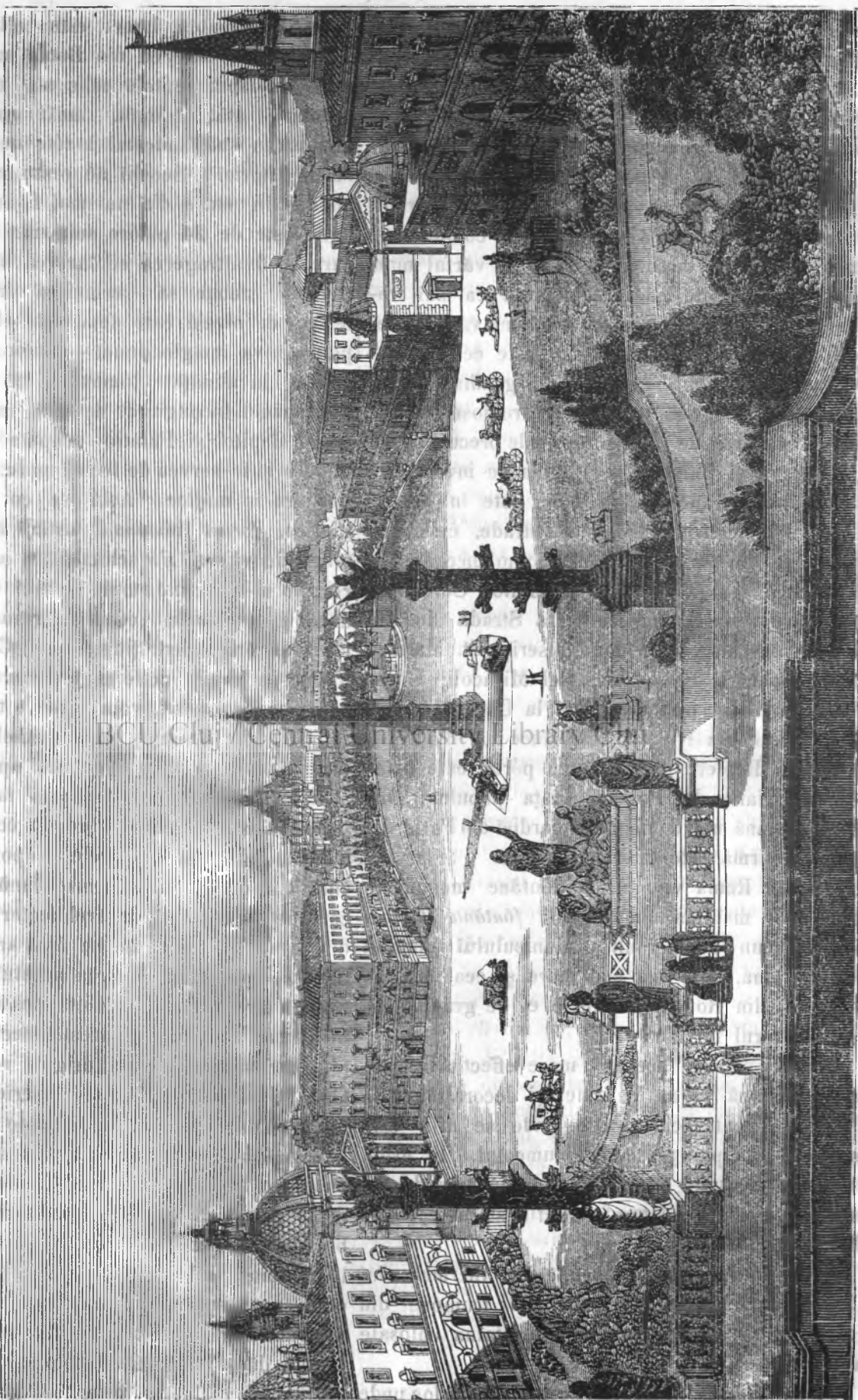
Piaţa Rotonda. Aici se află Pantheonul lui Agrippa în care se odihnesce Raphael. Piaţa Quirinal numită Monte Cavallo din causastatuelor colosale a cavalerilor (Castor şi Pollux) care o decoră. Aici se află palatul de vară allū Papei.—Piaţa Muntelui Citorio (Citorium Centurii), aci se află palatul justiţiei; este decorată c'un frumos obelisc.

Piaţa Navone, una din celle mai mari şi celle mai frumoşe din Roma, aşezată în locul cercului lui Alecsandru Sever. Astă piaţă; cellū mai vechiū târgū din Roma, are un obelisc, statue colosale, trei fântâni, douē de margini şi una în mijloc. cea din mijlocul pietei are unū aspect theatral încongiurată d'un basin de marmoră avēnd 73 pic. de diametru, în mijlocul lui este o rocă înalţă scobită de patru laturi, avēnd formă de grottă şi purtând un obelisc. La patru colţuri alle rocei sunt statue colosale, figurând: Gan-gul Nilul La Plata şi Dunărea; în luna lui Au-

gust este obiceiul, sâmbăta și duminica a inunda această piață cu apă.

Piața Veneției numită astfel după numele lepalatului ambasadorilor Venezieni, în vechime palatul lui Neron, astăzi al ambassadei Austriei; în această piață se află și palatul Cardinalului Antonelli.

Piața popului (Piazza del Popolo) este cea mai mare într-o parte a Romei spre N. V. Această piață eliptică este decorată în centru d'un obelisc pus pe o înălțare de mai multe grade și prezentând la patru unghiuri nișele vărsând apă din gară în nișe bazine. Obeliscul este de granit roșiu, înalt de 74 picioare; interpretările hieroglifelor sunt discordante. Pare a fi cu 15 secole înainte de I. Ch. transportat de la Heliopolis la Roma de August, care l'a pus în Circus maximus și a

Piața popului (Piazza del Popolo) din Roma.

se aduna înaintea marelui altar al tribunalei și unde se țineau de obicei ședințele lor de guvern. Într-o

remas acolo sfărîmat în mai multe bucăți, Sicutu V l'a așezat în locul în care se află. La extremitățile acestei piețe sunt două vaste emicicle împodobite cu fântani monumentale, cu statue frumoase și cu colone. D'asupra emicicelului N. E. se'nalță un șir de beluștrăde și de terrasse cu grădini și alee cu arbori maiestoiși, decorate cu statue și cu colone rostrale (cu vârfuri de corăbii) până în vârful muntelui Pincio, unde este preumblarea cea mai frecventată a publicului, unde are cineva o vedere și o perspectivă grandioasă peste cea mai mare parte din Roma. Într'această grădină publică așezată într'un loc așa de frumos, se găsesc o mulțime de plante torpicale precum: Yucca, Agava și Palmieri. Grădina se învecinește cu academiile franceză; obeliscul este în centrul pieței, unde converg trei mari strade, cele mai însemnate din Roma. Via Babuino mergând la piața Spaniei și la Quirinal, în mijloc Corso (cea mai mare și cea mai frecventată Stradă din Roma) se deschide între două biserici St. Maria di Monte Santo și Sta. Maria del Miracoli; Corso duce din piața populului până la Capitol; a trei Stradă este via Ripetta care duce mai d'adreptu în centru Romei; în fine lângă poartă este biserica St. Maria del Popolo. Piața populului din Roma sémănă mult cu piața Concordiei din Paris, dar astă din urmă este mult mai mare.

Sunt în Roma vr'o 80 de fântane monumentale: cele mai însemnate sunt: *fontana Paulina* așezată p'un punct înalt al Janiculului domină peste Roma, este cea mai mare și cea mai abondentă din Roma, coloanele ei de granit provin din forul lui Nerva.

Fontana Trevi, face un mare effect prin măsura sa de apă, (aqua Vergine) și decorațiunea sa teatrală, pentru care piața unde se află este mică în comparație cu monumentul. În frida cea mare centrală înaintedă Neptun tras de cai marini. În firidile laterale se află statuele Abondantei și a Sănătăței.

Fontana aqua felice aprópe de thermele lui Dioclitian, este una din cele mai frumoase din Roma, în arcada din mijloc este statua colosale a lui Moise.

Forum Roman (Campo Vaccino). Astu loc unde se aduna senatu, unde erau tribunalele și unde se de-

sbătéu destinatele lumei, este cellu mai celebru și cellu mai classicu din Roma antică. Era decorat cu monumentele cele mai mărețe, care se îndessau atât de mult, încât ruinile lor grămădite nu sunt îndestul la tóte numele transmise de istorici. Secolii au resturnat forum și l'u au dus în stare d'a nu mai fi cunoscut; solul antic este de 24 picóre sub solul actual, și ori care ar fi attragerea ce încercă cineva a chiema trecutul, trebuie să recunoscă că singura diferență de nivelu este deja un obstacol pentru perspectiva imaginațiunei — origina forului datedă de la alianța Romanilor cu Sabinii. Era unu spaciú incongiurat de bălți care se întindea între Capitol și Palatin ocupate de cele două popóre și le servea de loc de unire. Lacul lui Curtius era în mijloc. Astu loc cu nume atât de glorios, *forum Romanum*, astăzi a devenit unu târgu de vite și s'a schimbat în acella de *Campo vaccino*. — De mai mult de trei secoli erudițiunea restórnă acest camp de ruine fără a fi d'acord asupra orientațiunei lor. Cu tóte acestea basați pe datele cele mai moderue și cele mai vrednice de cređut, vom cerca a trece în vedere ruinele templurilor și monumentelor închisse în forum, plecând de la capitoliu spre Coliseu.

În dosul Capitolului se află *tabularium*, acolo se păstraă tablele de bronzu conținând Senatus-Consultus și decretalele poporului, astăzi a curățit porticul și a format unu fel de museu compus de frânturi de arhitectori vechie culesse din forum. În facia lui se află arcul lui Septim Sever, construit în onórea acestui împărat și a fiilor sei Caracalla și Geta pentru victoria lor în Orient. În dărátul acestui arcu se află templul Concordiei a cărui origină se urcă până la Camille; a fost ređidit de Tiberie. În óre care circumstanție Senatul ținea acolo ședințele sale. În salla sa, Ciceron a adnnat pe senatori ca să pronunțe acusația în contra lui Catilina. Spre dreapta de templul Concordiei privind forul și inantea tabulariului sunt trei colone de ordină corinténă în marmură albă de carrara în general cunoscute ca remasse din templul lui Vespasian, după alți anticuari ar fi templul lui Inpiter tonant. — Lăugă dănsul se vād 8 colone de ordină ioniacă, având diametre diferite. Elle sunt de granit de Egipt și d'asupra lor se găsesc inscrip-

ția, *Senatus populus-que romanus incendio consumptum restituit*. Acesta era templul lui Saturn în care se păstra tesaurnul republicei. Aci aproape într'o grădină privată se află și roca (stâncă) tarpeană, renumită în istorie.

Una din ruinile forului asupra căreia sunt mai multe controverse, trei colóne de marmoră de pentelic, și care servă de model pentru proporțiunile ordinii corinthiene. Aceste colóne se crede că sunt rămășițe din templul lui Iupiter Stator, după cercetările moderne ar fi rămășițe din templul Minervei Chalcidica. Mai erau și alte templuri precum allū lui Romulus și Remus, allū Romei, dar astăzi sunt remplassate prin tr'altele. Mai nainte d'a ajunge la Coliseu (Colosseum) întâlnim două arcuri de triumf, unu allū lui Titus și altul allū lui Constantin. Cellū d'intiū este așezat pe punctul culminant al Călei Sacre în dreptu vechiului palat al Cesarilor, rădicat de senat și de poporul roman în onórea lui Titus, pentru biruința Ierusalimului. Cellū d'all doilea se află spre apus aproape de Coliseu, lângă care se află și statua colosală a lui Neron.

Coliseu. (Colosceum) Astă vastă ruină este una din minunile Romei și chiar alle lumii întregi. Împăratul Vespasian începu acest amfiteatru după întórcerea sa din resbelul în contra evreilor în locul unde se afla mai nainte elesteul grădinilor lui Neron; fu continuat de fiul său Titus. Mai multe mii de prizonieri evrei lucrau la dănsul (după cum ei au lucrat și la piramidele din Egipt). Titus inaugură acest monument de omor prin serbătorii care au ținut o sută de zile și unde s'au omorât 8000 de animale sălbatice și 10.000 de captivi. Cele mai de sus etage au fost terminate de Domițian; mai târziu Creștinii le-au udat cu sângele lor. Se crede că el a fost încă întregu în sec. VIII, și că normandul Guiscard a dărâmat o parte; ellū a servit de forterețe în timpul resbelurilor civile din secolul median. În secolul XIV au început a'li esplóta ca o carieră în timp de două seculi; mai multe palaturi din Roma (precum Farnes, Barberini de Veneția) au fost construite cu materialurile sale.

Amfiteatrele n'au fost inventate de Romani după cum se dice, ei le-au împrumutat probabil de la Etrusci. Forma elliptică a amfiteatre-

lor seamenă că provine din unirea a două theatre. Coliseu ădit mai cu sémă în travertin presintă pe din afară patru ordine de arhitectură superpusse: dori că, ionică, chorintiană și atică, are 1641 picioré circumferintă și 157 de înălțime. Numarul arcadelor servând de porți de intrare numerotate este de 80. Arena e ovală având 285 picioré în diametrul acului cell mare și 182 în diam. acului cell mic. În interior etagele erau gradate și așezate pe galerii boltite concentrice passe unele d'asupra altora. Aste galerii făcū giurul adificiului și micșorându-se la numer de jos în sus, servū de preumblare în intervale, și de adăpost în contra furtunilor. Pe din afară se observă în cornișele (eșiturile afară din partea superióră) amfithétrului gauri în care erau stâlpī ce ținū grinđile destinate a sustine Velarium, adică cortul care acoperea amfithétrul ca să garanteze spectatorii de sóre. Putēu asemenea umple de apă interiorul arenei, și să de jocuri și lupte vavale. În fine tóte concură a face dintr'acest edificiu unū ce gigantesc.

Forul lui Trajan, unde se află piața și colóna lui Trajan, întrece pe tóte cele-l-alte fornri în splendóre; a fost construit de celebrul architect Apollodor și avea împregiur portice decorate cu statue. Se afla atunci în acest forū și o basilică unū templu dedicat lui Trajan după mórtea sa, precum și celebra bibliothecă ulpiană. Colóna lui Trajan ce se află într'acest forū este unul din cele mai frumoșe monumente antice din Roma. Înălțimea ei este de 132 picioré. Ea presintă pe diu afară unū relief în spirală care urmédă direcțiunea scării din năuntru și o ocolesce de 23 de ori; sunt aproape 2500 figuri de 2 picioré de'nalte. Astă immensă compositiune represintă obiecte trasse din cele două espedițiunii alle lui Trajan în contra Dacilor. Ea este portretul cellū mai fidelū ce romanii ne au lăssat de la ei și de la inemicii lor. Aste bas-reliefuri înfățișând cellū mai perfect model de stilul ăis istoric, au inspirat pe Rafael și scóla lui. Rămășițele lui Trajan au fost depuse sub pedestalul colónei. Statua sa de bronđu aurit care se afla d'asupra colónei, a fost luată în secolul median, și mai târziu Sicstu V când a restaurat acéstă colónă a pus în locul cell-i d'intăiū, statua St. Petru. În vârful colónei este unū balcon de unde are cineva o prea frumoșă vedere peste Roma. A.

(Va urma.)

CEVA DESPRE PAPAGALI.

Dintre toate passerile, cea mai curioasă este papagalul, pentru mulți oameni care sunt obișnuiți a admira numai ce este bizar, și într'adevăr este foarte curios d'a auzi pe un papagal vorbind, de și vorbirea acestei pasere este numai o imitațiune a sunetelor articulate ce a auzit, fără nici o simțire sau cea mai mică știință despre ceea ce vorbește.

Dar pe lângă această elocință nu prea stimabile, papagalul are alte calități morale într'adevăr stimabile; căci dintre toate passerile, el este cel mai înțelept, el este recunoscător, fidel, amabil foarte amuzant (desfătător), și nu lasă pe nimeni să l' atace în demnitatea sa; neelocuințele papagal, posedă multe calități care nu le posedă mulți oameni elocinți.

Toate aceste calități, împreună cu frumusețea culorii acestei passeri, a făcut-o ca ea să fie căutată de către cei avuți, pentru saloanele lor, ba încă în saloanele suveranilor din secolul trecut, nu era permisă nici unui curtesan a vorbi fără voie, afară de papagal care avea drept a vorbi totu' d'aua în fața suveranilor, fără permissiune.

Este o mulțime de specii de papagali, dintre care cele mai principale sunt cele următoare:

I. *Ara*; este cea mai mare specie; e o codă foarte lungă și cu picioare fără fulgi; patria lui este America meridională; este foarte remarcabil prin frumusețea plumagiului (penelor) sale unde se combină roșu cu albastru, verde cu galben azur (havaii), aceste passeri sunt blânde când sunt prinse tinere.

II. *Cacatoes*, este tot cam așa de mare ca *Ara*, însă patria lui este Asia tropicală, el are o codă scurtă patrată, și terminându-se în nise trepte, este de culoare albă și pe cap poartă un moț galben și mobil.

III. Papagalul comun sau *Saco*, n'are moț pe cap; codalui e scurtă; are un cioc negru și peste tot corpul este d'o culoare cenușie, afară de codă care e roșie. Dintre toți papagalii, el învață mai bine a vorbi. Aleasandrudin Macedonia a adus cel d'intâiu acest papagal din Asia în Europa.

IV. Papagalul numit *Amazonic*, este d'o culoare verde, numai gîtul și obrații îi sunt galbeni, și la bărbățul spatele îi este roșu; această specie de papagal a căruia patrie este America, este cea mai capabilă a învăța d'a vorbi.

V. Este o specie de papagal foarte mică, care nu sunt mai mari de cât o vrabie; sunt verzi dar ciocul și gîtul lor este roșu, codă e scurtă, roșie, neagră sau verde. Există în America o specie de papagal numită „Neseparabilă” fiind că trăiesc tot d'aua la un loc câte o pereche, și când unu mure, cel altu tre-

bue să mure și elu peste câteva zile. Clima Europei nu e favorabilă pentru acest soi fidel Neseparabil; căci toți câți s'au adus în Europa, a murit peste cât-va timp. Acest papagal nu sunt în stare a vorbi-

Afară de aceste specii de papagali există și nise specii de passeri numite *Perruches* sau papagali neadevărati, cari se deosebesc prin culori strălucite și bogate; toți au o codă foarte lungă, și pene tunse în caturi. Sunt blinzi, amabili și învață lesne.

Papagalii nu se înmulțesc în robie. Nutrițiunea lor cel mai comună este semințele de cîneapă și mei. Le place și carne, precum și plăcinte, însă când mănăncă carne au o mâncărime pe corp, de aceea se scarpină și își rup penele lor. Dar pătrinjelu și migdalele amare sunt contrarii pentru dănsi, și i' omoră. Le place să se scalde desu, de aceea trebuie să puie aici lângă dănsii un vas cu apă.

Papagalii sunt supuși patimei numite epilepsie care este pentru ei foarte periculoasă; cel mai bun remediu în contra acestei patime este, d'atcea cu un cîștitu la o ungie a unui picior, și a scote d'acolo o picătură de sînge. Ei sunt supuși și unui fel de gutuvari și unui fel de reumatism, la amândouă d'aceste patime animalele trebuie ținute în căldura, și trebuie să li se dea vinu încălzit amestecat cu zahar.

Învățătura papagalilor cere timp osteneală și răbdare; această învățatură trebuie să se facă seara și la o oră hotărâtă, și ca pasărea să fie mai bine dispusă la învățatură să i dea o bucată de pâine sau de pismiat mearu în vin, pe urmă acoperă colivia lui c'o batistă, ca să nu vadă nimica și să descepte mai multu simțulu auziului și atențiunea lui la ceea ce se vorbește. Fie care vorbă trebuie repetată în mai multe rânduri, dar mai cu atențiune ascultă papagalul glasul femeilor și al copiilor mici, și când aude un papagal un copil vorbind, devine și el vorbitor. Asemenea devine un papagal vorbitor, când ține cineva înaintea lui o oglindă c'o luminare, fiind că el vede acolo imagina lui, și i se pare că se află în societatea unui alt papagal, atunci se arată mulțumit și învață lesne.

De și papagalul e blând, însă are și el câte o dată capriciile lui, strigă, muscă, devine foarte rău și necăjit; în acestu casu, pedeapsa lui cea mai bună este d'alui lua în mână, d'al rădica în sus și d'ai turna pe obrațu un pahar cu apă rece, sau d'ai arunca în nasu fum de tatuu. După această lecțiune, papagalul devine iar blând.

B.